

УДК 342.92

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.06.42>

ФАХОВА ПЕРЕДВИЩА ОСВІТА ЯК ОБ'ЄКТ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

Лютіков П.С.

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри публічного та приватного права
Університету митної справи та фінансів
[orcid.org /0000-0001-6173-0128](https://orcid.org/0000-0001-6173-0128)

Приймаченко Д.В.

доктор юридичних наук, професор,
проектор з наукової роботи
Університету митної справи та фінансів
orcid.org/0000-0001-8504-2450

Лютіков П.С., Приймаченко Д.В. Фахова передвища освіта як об'єкт публічного адміністрування.

У статті зроблено спробу розглянути, на підставі аналізу доктринальних та нормативних джерел, фахову передвищу освіту як об'єкт публічного адміністрування. Зокрема, зазначено, що мета фахової передвищої освіти має загальний та індивідуальний (спеціальний) характер, широке та вузьке розуміння. У вузькому розумінні фахова передвища освіта спрямована на формування та розвиток певного рівня кваліфікації, який буде підтверджувати здатність особи виконувати спеціалізовані завдання у певній галузі професійної діяльності або у процесі навчання, що вимагає застосування положень і методів відповідних наук та може характеризуватися певною невизначеністю умов; відповідальність за результати своєї діяльності; здійснення контролю інших осіб у визначених ситуаціях. Загальною метою фахової передвищої освіти є – забезпечення сталого соціального, економічного та інноваційного розвитку держави за рахунок якісної підготовки конкурентоздатного людського капіталу та посилення зв'язку суспільства та фахової передвищої освіти.

У свою чергу, під час окреслення принципів публічного адміністрування у сфері фахової передвищої освіти авторами запропоновано відштовхуватися від відповідних засад державної політики у цій сфері, закріплені у спеціальному законі. Серед компонентів системи фахової передвищої освіти окреслено: заклади фахової передвищої освіти; галузі знань і спеціальності; ліцензійні умови провадження освітньої діяльності; стандарти фахової передвищої освіти; органи, що здійснюють управління, нагляд та контроль у сфері фахової передвищої освіти; науково-методичні (навчально-методичні) установи; учасники освітнього процесу.

Сформульовано тезу про те, що фахова передвища освіта як об'єкт публічного адміністрування – це соціальна система, що складається із відповідних взаємопов'язаних компонентів, що функціонують за рахунок вертикальних та горизонтальних зв'язків внутрішнього та зовнішнього характеру з метою забезпечення сталого соціального, економічного та інноваційного розвитку держави за рахунок якісної підготовки конкурентоздатного людського капіталу та посилення зв'язку суспільства та фахової передвищої освіти.

Ключові слова: адміністративно-правове регулювання, освіта, публічне адміністрування, система, фахова передвища освіта.

Liutikov P.S., Pryimachenko D.V. Vocational pre-higher education as an object of public administration.

The article attempts to consider, based on the analysis of doctrinal and normative sources, vocational pre-higher education as an object of public administration. In particular, it is stated that the purpose of vocational pre-higher education has a general and individual (special) character, a broad and narrow understanding. In a narrow sense, vocational pre-higher education is aimed at the formation and development of a certain level of qualification, which will confirm the ability of a person to perform specialized tasks in a certain field of professional activity or in the learning process, which requires the application of the provisions and methods of the relevant sciences and may be characterized by certain uncertainty of conditions; responsibility for the results of one's activity; exercising control over other persons in certain situations. The general goal of vocational pre-higher education is to ensure sustainable social, economic and

innovative development of the state due to high-quality training of competitive human capital and strengthening the connection between society and vocational higher education.

In turn, when outlining the principles of public administration in the field of vocational pre-higher education, the authors suggested starting from the relevant principles of state policy in this field, established in a special law. Among the components of the system of professional preliminary pre-higher education, the following are outlined: institutions of professional preliminary pre-higher education; fields of knowledge and specialty; licensing conditions for conducting educational activities; standards of professional preliminary pre-higher education; bodies carrying out management, supervision and control in the field of professional preliminary pre-higher education; scientific and methodical (educational and methodical) institutions; participants of the educational process.

The thesis is formulated that vocational pre-higher education as an object of public administration is a social system consisting of relevant interconnected components that function due to vertical and horizontal connections of an internal and external nature in order to ensure stable social, economic and innovative development of the state due to high-quality training of competitive human capital and strengthening of the connection between society and professional pre-higher education.

Key words: administrative and legal regulation, education, public administration, system, vocational pre-higher education.

Постановка проблеми. Одною із важливих проблем сучасної світової економіки є пошук людського капіталу, здатного забезпечити інтенсивний продуктивний чинник економічного розвитку, що включає освічену частину трудових ресурсів, знання, інструментарій інтелектуальної й управлінської праці. Поряд із цим, не менш значущим є пошук та подальше забезпечення балансу у процесах підготовки кваліфікованих кадрів. Кожен рівень освіти є підсистемою освітньої системи, які виконують свій набір цілей, що відповідають загальній меті системи освіти – всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу, підвищення

освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору [1].

Одним із таких освітніх рівнів є фахова передвища освіта, що з одного боку є самостійним складником системи освіти, основу якого становлять фахові коледжі, в які були трансформовані переважна більшість колишніх коледжів та технікумів, а з іншого – об'єктом публічного адміністрування.

Метою цієї публікації є дослідження, на підставі аналізу доктринальних та нормативних джерел, фахової передвищої освіти як об'єкту публічного адміністрування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Висвітленню теоретичних питань засад публічного адміністрування у сфері освіти присвячені роботи таких вчених, як В.Б. Авер'янов, А.В. Андреев, Ю.П. Битяк, В.М. Гаращук, С.Г. Гончарук, Т.О. Губанова, Н.Л. Губерська, А.М. Датюк, Т.О. Коломоєць, В.Т. Комзюк, А.А. Манджула, Т.П. Мінка, Н.Р. Нижник, Д.В. Приймаченко, С.Г. Погребняк, В.М. Савіщенко, С.Г. Стеценко, І.Ю. Хомишин, В.П. Тимошук, Р.В. Шаповал, В.К. Шкарупа, Р.Г. Щокін, Н.П. Христинченко, О.С. Яра та ін. Разом з тим, слід відзначити, що дослідження фахової передвищої освіти як об'єкту публічного адміністрування на фундаментальному рівні майже не проводилося, здійснювалося лише окремими дослідниками (наприклад, О.Р. Пелішенко, І.Ю. Хомишин та іншими).

Виклад основного матеріалу. Як вже було зазначено, фахова передвища освіта є складовою системи освіти, яка доволі часто ставала предметом наукових досліджень саме у площині публічного адміністрування або адміністративно-правового регулювання. Зокрема, А. В. Андреев дещо поверхово аналізує особливості освіти як об'єкту публічного адміністрування. Так, дослідник стверджує, що найголовнішою особливістю є вагома кількість проблем, що супроводжують дану сферу. На його думку, значна кількість закладів, що надають відповідні послуги, в сукупності із недостатньою якісною складовою призвело до дисонансу у зовнішньому і внутрішньому змісті освіти. Серед інших особливостей освіти як об'єкту публічного адміністрування А. В. Андреев називає: зв'язок освіти із багатьма ключовими сферами суспільного життя; багатоступеневість освіти; складові елементи процесу адміністрування (суб'єкти публічного адміністрування (Міністерство освіти і науки, його структурні підрозділи; органи місцевого самоврядування); методи (заохочення, переконання, адміністративний договір) та форми адміністрування (адміністративні послуги, стандартизація, ліцензування)) [2, с. 149–150].

У свою чергу, про адміністративно-правове регулювання освітньої діяльності пише Р.В. Шаповал, який звертає увагу на необхідність уточнення поділу функцій між різними рівнями державної влади у сфері освіти, зокрема в частині фінансування освіти й координування роботи щодо фінансового забезпечення освітнього простору в Україні. На його переконання, є необхідність у розробленні програми реформування фінансування освіти з бюджетів усіх рівнів. У стратегічному плані для реального оцінювання ситуації з фінансуванням освіти необхідним убачається визначення обсягів не тільки мінімальних, а й таких нормативів, які б забезпечували рівень фінансування, зумовлений об'єктивними потребами її функціонування й розвитку [3].

В.Т. Комзюк наголошує, що адміністративно-правове регулювання державної політики у сфері освіти України є важливою складовою загального правового регулювання у цій сфері і відбувається сьогодні в надзвичайно складних умовах зовнішньо- і внутрішньополітичної нестабільності держави, економічної кризи, реформування соціально-культурної сфери, інтеграції вітчизняної освіти до європейського і світового освітніх просторів. Саме тому, як зауважує вчений-адміністративіст, існує нагальна потреба у виваженій, розумній, далекоглядній, прозорій і відповідальній державній політиці в галузі освіти України, яка у великій мірі залежить від досконалого і ефективного адміністративно-правового регулювання [4, с. 185].

В.М. Савіщенко в своїй дисертації зосереджує увагу на організаційному та правовому забезпеченні освіти в Україні, визначає ознаки науково-методичного забезпечення освіти, висвітлює порядок утворення, акредитації та ліцензування навчальних закладів в Україні, окреслює пріоритети реформування організаційно-правового забезпечення освіти [5].

Натомість, Р.Г. Щокін зосереджує свою увагу на сфері освіти саме як об'єкті публічного адміністрування, описуючи вихідні характеристики освіти та об'єктивуючи її. Вчений зокрема зазначає, що освіту як об'єкт публічного адміністрування слід розглядати як складу динамічну систему, процеси в якій потребують певного упорядкування та регулювання з боку держави у таких напрямках: 1) встановлення державних стандартів щодо змісту, обсягу та якості надання освітніх послуг; 2) приведення законодавчого регулювання питання правової освіти у відповідність з вимогами та потребами громадянського суспільства, міжнародних стандартів; 3) визначення освітніх напрямів, які потребують розвитку та встановлення галузевих стандартів; 4) підтримання концепції безперервної освіти; 5) створення належних умов для реалізації грома-

дянами права на освіту. Саме тому, як констатує Р.Г. Щокін, публічне адміністрування у сфері освіти слід розглядати як певний вид діяльності органів публічної адміністрації, що має виконавчий та розпорядчий характер, полягає в організуючому та регулюючому впливові на суспільні відносини у сфері освіти шляхом застосування державно-владних повноважень, вироблення, прийняття та реалізацію організуючих, регулюючих та координуючих рішень, завдяки яким упорядковуються і спрямовуються процеси в освітній сфері [6, с. 205].

Певну увагу фаховій передвищій освіті приділяє І.Ю. Хомишин. Вченим звертається увага на тому, що масовість вищої освіти спричинила брак молодих кваліфікованих фахівців середньої ланки на ринку праці й тому нова візія фахової передвищої освіти має на меті вивести її на новий якісний рівень, змінити ставлення людей до цього рівня освіти, забезпечити ринок праці відповідними фахівцями. Найважливішою особливістю цього освітнього рівня повинна стати незаперечна орієнтація на практичну діяльність в умовах сучасних виробництв і сфери послуг, на потреби ринку праці [7, с. 135; 137-138].

У контексті порушеної нами проблематики найбільш наближеним є дослідження О.Р. Пелішенко, в якому досліджуються особливості сучасного стану адміністративно-правового регулювання державної політики у сфері фахової передвищої освіти. У ньому автором підкреслюється, що адміністративно-правове регулювання формування та реалізації державної політики у сфері фахової передвищої освіти на сьогодні характеризується насамперед своїм бурхливим розвитком, напрацюванням нових стандартів, закладенням основних підвалин для подальшої побудови якісно нової системи фахової передвищої освіти, всебічним сприянням держави у запровадженні європейських та загальноновизнаних міжнародних стандартів у процесі здобуття саме фахової передвищої освіти, що відображається у змісті нормативно-правових актів, які регулюють зазначене питання [8, с. 205].

Враховуючи вищевказані вихідні доктринальні положення, ми можемо припустити, що деякі із вказаних ідей можуть бути пристосовані й до специфіки нашого дослідження. Зокрема, цілком слушним є твердження про те, що фахова передвища освіта має певні ознаки як об'єкт публічного адміністрування, у тому числі й базові, що є характерними для сфери освіти в цілому як відповідного об'єкту владного впливу. Це може стосуватися мети та призначення фахової передвищої освіти, її складових елементів, принципів та напрямів впливу тощо.

Зокрема, мета фахової передвищої освіти має загальний та індивідуальний (спеціальний) характер, широке та вузьке розуміння. У вузько-

му розумінні фахова передвища освіта спрямована на формування та розвиток певного рівня кваліфікації, який буде підтверджувати здатність особи виконувати спеціалізовані завдання у певній галузі професійної діяльності або у процесі навчання, що вимагає застосування положень і методів відповідних наук та може характеризуватися певною невизначеністю умов; відповідальність за результати своєї діяльності; здійснення контролю інших осіб у визначених ситуаціях.

Загальною метою фахової передвищої освіти є – забезпечення сталого соціального, економічного та інноваційного розвитку держави за рахунок якісної підготовки конкурентоздатного людського капіталу та посилення зв'язку суспільства та фахової передвищої освіти.

У свою чергу, під час окреслення принципів публічного адміністрування у сфері фахової передвищої освіти можна відштовхуватися від відповідних засад державної політики у цій сфері, а саме:

1) сприяння сталому розвитку суспільства шляхом підготовки конкурентоспроможного людського капіталу та створення умов для здобуття освіти протягом життя;

2) доступності фахової передвищої освіти;

3) міжнародної інтеграції та інтеграції системи фахової передвищої освіти України в Європейський освітній простір, за умови збереження і розвитку досягнень та прогресивних традицій національної освіти;

4) сприяння державно-приватному партнерству у сфері фахової передвищої освіти;

5) запровадження механізмів стимулювання підприємств, установ, організацій усіх форм власності до надання першого робочого місця випускникам закладів фахової передвищої освіти;

6) заохочення просвітницької, інноваційної, дослідницької діяльності закладів фахової передвищої освіти, ведення фінансово-економічної діяльності на засадах цільового, ефективного та раціонального використання матеріальних та фінансових ресурсів [9].

Що стосується складових (компонентів) системи фахової передвищої освіти, то вони закріплені у відповідному Законі України, яким серед них окреслено:

1) заклади фахової передвищої освіти;

2) галузі знань і спеціальності;

3) ліцензійні умови провадження освітньої діяльності;

4) стандарти фахової передвищої освіти;

5) органи, що здійснюють управління, нагляд та контроль у сфері фахової передвищої освіти;

6) науково-методичні (навчально-методичні) установи;

7) учасники освітнього процесу [9].

Висновок. Таким чином, підсумовуючи викладений матеріал, можна стверджувати, що фахова передвища освіта як об'єкт публічного адміністрування – це соціальна система, що складається із відповідних взаємопов'язаних компонентів, що функціонують за рахунок вертикальних та горизонтальних зв'язків внутрішнього та зовнішнього характеру з метою забезпечення сталого соціального, економічного та інноваційного розвитку держави за рахунок якісної підготовки конкурентоздатного людського капіталу та посилення зв'язку суспільства та фахової передвищої освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про освіту: Закон України від 05 вересня 2017 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
2. Андреев А.В. Сфера освіти як об'єкт публічного адміністрування. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2015. № 3. С. 146–151.
3. Шаповал Р.В. Адміністративно-правове регулювання освітньої діяльності в Україні: дис. ... докт. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». Харків, 2011. 372 с.
4. Комзюк В.Т. Адміністративно-правове регулювання державної політики у сфері освіти України. *Форум права*. 2017. № 5. С. 181–188. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2017_5_28.pdf.
5. Савіщенко В.М. Організаційне та правове забезпечення освіти і науки в Україні: дис. ... докт. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». Дніпро, 2016. 520 с.
6. Щокін Р.Г. Освіта як об'єкт публічного адміністрування: адміністративно-правовий аспект. *Право і суспільство*. 2018. № 4. Ч. 1. С. 201–205.
7. Хомишин І.Ю. Правове регулювання фахової передвищої освіти в Україні. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: *Юридичні науки*. 2019. № 24. С. 134–138.
8. Пелішенко О.Р. Особливості сучасного стану адміністративно-правового регулювання державної політики у сфері фахової передвищої освіти. *Право і суспільство*. 2022. № 4. С. 315–320.
9. Про фахову передвищу освіту: Закон України від 06 червня 2019 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19#Text>.